

An aerial photograph of a snow-covered road or path. The snow is heavily textured with numerous tire tracks and footprints, indicating frequent travel. The road runs vertically through the center of the frame. The surrounding area is also covered in snow, with some darker patches visible. The overall tone is cold and wintry.

Jaunā Gauja

Ivars Dimdiņš

"Lai gan var šķist, ka vēstures zinātnē nozīmīgās būtu fotogrāfijas no lieliem un svarīgiem notikumiem, kas mainījuši vēstures gaitu un ritmu, tā nav. Arī ikdienišķo lietu fiksācija var izrādīties būtiska un ļoti interesanta pēc 10, 20 un vairāk gadiem - ielas kopskats, meža ainava, tuvākā veikala skatloga saturs, preces ar cenu zīmēm tirgū vai veikalā - jebkas no tā var saglabāt daļu no izpratnes par dzīves daudzveidīgajiem notikumiem. Tāpēc nekautrējieties fiksēt arī ikdienišķo." Ivars Dimdiņš, vēsturnieks, Ādažu novada Carnikavas Novadpētniecības centrs

Izveidots ar Mi Piezīmes

Carnikavā pēdējā atļautā nēģu zvejas diena Gaujā aust saulaina, bet ass sals kniebj pirkstos. Vīri klusējot stumj laivās mirdus, ledus čīkst gar bortiem. Tvaiks ceļas no upes un elpām. Visi zina — rīt upe būs mierīga, bet šodien vēl jānoķer sava veiksmē. Saules gaisma dzirkstī uz apsarmojušiem tīkliem.

“Jānis Krastiņš”

Arī mīnus 20 grādos nēgu murgi jāizlūko. 88 gadus vecais zvejnieks Jānis Krastiņš - ar jūru ir draugos jau 65 gadus. Un visu mūžu murda asti sien ar plikām rokām, arī ziemas spelgonī. Jūra nav tikai darbs, tā ir visa Jāņa dzīve, rūdiņums un mīlestība mūža garumā. Sveicināta mana mīļā Carnikava!

" Uz sasalušās Gaujas zvejnieki pabeidz dienas darbu, rūpīgi sakārtojot murgus aizvešanai. Ledus krakšķ, aukstums kož pirkstos, un viss norit mērķtiecīgā ritmā. Pa balto plašumu strauji aizslīd lapsa — tik klusi, ka viņas skrējieni paliek nepamanīti."

Kad tuvojas 1. februāris nēgu zvejas sezona beidzas. Nēgu zvejnieki Carnikavā sāk gatavoties nākamajai sezonai. Jau vēsturiski nēgu tačus viri gatavo paši. Viņi dodas uz mežu, paši nocērt vai iegādājas jau nocirstās egles, pavasarī pārved tās mājās, nomizo, izžāvē. Egle nēgu tačiem tiek izvēlēta, jo ir visizturīgākā un sava slaikuma un garuma dēļ piemērotāka dažādu izmēru un funkciju kārtīm. Tača būve jeb sišana parasti notiek vasaras mēnešos, kad upē ir zems ūdens līmenis. Tacis ik gadu tiek taisīts no jauna, jo upes pali to parasti aiznes uz jūru.

Pie Gaujas man aizrīt visa dzīve, gan Siguldā, kur esmu dzimis, gan Ādažos, kur patreiz dzīvoju un tai ir liela, pozitīva ietekme manās ikdienas gaitās. Uzskatu sevi par dabas bērnu, jo patīk baudīt tās skaistumu, vērot, kā viss plūst un mainās, īpaši jau Gaujas līčos. Vasarā Gauja vairāk saistās ar copi, fotomirkļiem un velo braucieniem gar to, bet ziemā pastaigu režīmā, fiksējot īpašos fotomomentus. Gauja vienmēr ir skaista, tāpēc novērtēsim tās fascinējošo, meditātīvo spēku!

Kad nēģiem salst,
Tie paliek bez balss.
Virs Āfrikas lidojot,
Ziema nav prātā.
Tik kas to teiks zivij, kas pati nāk sētā?
Reiz žilbinošs sniegs (kad mīnuss divdesmit)
Bij Gaujai sapnis par vasaru!
Vien cilvēkam sals pārvērtā asaru.
Ledus vāks -
Vispirms pavasars nāks.
Un Carnikavā kāds varbūt spridzinās....
Notiks tas martā vai jūnijā,
Bet beidzot Gauja tiks brī-vī-bā!!!

Pasaka par Gauju.

Reiz dzīvoja Gauja,
Gaujas krastā un ēda
savu dienišķo zāli. Viņa
bija laimīga un apgarota
un ik rītu vējš izšūpināja
viņu uz šūpolēm, ko bija
pagatavojis pats Gaujas
saimnieks. Viņi bija ļoti
laimīgi, taču saimniekam
bija dzīlas ilgas pēc jūras.
Jūra bija viņa liekākā
kaisle. Tā viņu sauca un
vilināja ar saviem
saulēkšiem un viļņu
bangām.

Viņš bija dzirdējis par
Asaru un Butes dejām, un
ka tas, kurš apēdis Butes
aci - iegūs nemirstību. Tā
ik dienas saimnieks kala
plānus kā iegūt Butes aci
un nemirstību. Viss kas
viņam bija vajadzīgs bija
gari ādas zābaki.

Kopš tiem laikiem kļīst
šī leģenda par Gauju un
vīru, kurš kļīst apkārt kā
rēgs ar gariem ādas
zābakiem.

Tā sanāca kopā Ojārs ar citiem
foto entuziastiem
Novadpētniecības muzejā lai
apspriestu un diskutētu kā varētu
noķert kadrus ar šo klejojošo vīru
un iegūt nemirstību.
Tā nu kuram izdosies
iemūžināt šo klejojošo vīru ar
Gaujas ādas zābakiem mēs to
pašlaik nezinām, bet mēs to
uzināsim tikai nākamā gadsimtā,
kad būs jāstāsta nākamā leģenda
par nemirstīgo fotogrāfu!

Aizsalusi Gauja ziemas vakara gaismā.
Upes virsmu klāj sniegs un ledus gabali, vietām izcirsti āliņģi nēgu ķeršanai, ko iezīmē mietiņi un tumšāki ūdens
plankumi. Uz aizsalušās Gaujas slēpotāja slēpo pāri plašajam, baltajam upes klājumam, radot dzīvību mierpilnajā
ainavā. Fonā pāri upei stiepjas dzelzceļa tilts pār Gauju, blakus jaunais gājēju tilts. Saulainajā un spalgaajā ziemas
ainavā jūtams ziemas klusums un miers, ko izgaismo silta, zeltaina vakara gaisma.
Lai takas un ceļi neaizaugtu uz Carnikavas Novadpētniecības centru - vēstures, kultūras un tradīciju ekspozīcijām.

Andris Apšenieks

Sveiks, parunāsimies.

Sveiks! Labprāt. Par ko tev šodien gribētos papļāpāt vai padomāt kopā?

Varam pārrunāt jebko — no ikdienas lietām un plāniem līdz pat interesantiem jautājumiem, tehnoloģijām vai vienkārši vieglām tēmām brīvam brīdim. Kā tev šodien iet?

Doma ir tāda, ka man vajadzētu uzrakstīt tekstu foto burtnīcai, ziemas izdevumam. Un tā doma ir par to, kad latviešu valodā, kā izmanto vārdu Gauja, kādus domas un idejas liek vārdā Gauja, kad Gauja ir upe, bet bet ir arī kafejnīca Gauja, un ir arī mēbeļu komplekts Gauja, ir rūpnīca Gauja, un govī vārdu dod Gauja, un mopēdam vārds Gauja, un kad cilvēki iedod nosaukumus tā kā vienu vārdu un dažādām, pilnīgi dažādām lietām, un to pieņem kā normu, un, un tas neskaitās nekas īpašs, kad, teiksim, kā tas saistās ar fotogrāfiju, kad fotogrāfija arī varētu bildēt jebko, bet nosaukt, nosaukt ar vārdu Gauja. Un kādas tur tās korelācijas ir, un kā tas, teiksim, tīri valodnieciski vai idejiski saistās, un, un kā to varētu skaidrot, un, un, un kāpēc cilvēki iedod upes vārdu pilnīgi dažādām lietām, gan kafejnīcai, gan govij, gan mēbeļu komplektam, gan mopēdam, un kā to varētu pārvērst, teiksim, tīri vizuāli vai kaut kādā veidā saistīt ar ar fotogrāfiskām izpausmēm. Varbūt, ka tu man palīdzētu sastādīt kaut kādu tekstu par šo tēmu.

Šī ir lieliska, ļoti dziļa un vienlaikus vizuāli pateicīga konceptuālā tēma. Vārds „Gauja” šeit nedarbojas tikai kā ģeogrāfisks jēdziens — tas kļūst par kolektīvās atmiņas, mājguma un nacionālās identitātes simbolu (veidolu), ko cilvēki apzināti vai neapzināti pārnes uz visdažādākajiem priekšmetiem. Šeit būs teksts foto burtnīcai, kurā valodnieciskais un socioloģiskais fenomens tiek plūstoši sasaitēts ar fotogrāfijas dabu.

Gauja. No straumes līdz nosaukumam

Valodā pastāv savdabīgs fenomens: atliek kādam vārdam ieausties tautas zemapziņā, kad tas pārstāj piederēt tikai savam sākotnējam saimniekam. Vārds Gauja vispirms ir upe — viena no Latvijas atpazīstamākajām artērijām, kas caurvij ainavu, vēsturi un teikas. Taču ar laiku šis vārds ir izkāpis no savas gultnes un kļuvis par kultūras koda marķieri, ko cilvēki viegļu roku piešķir visaptverošam lietu spektram.

Tā rodas absurda, bet pašsaprotamā ikdienas sintakse:

- Gauja kā upe un ainava.
- Gauja kā satikšanās vieta un kafejnīca.
- Gauja kā sekcija dzīvojamās istabas mēbeļu komplektā.
- Gauja kā leģendārs Rīgas Mopēdu rūpnīcas transportlīdzeklis (Rīga-1).
- Gauja kā mājdzīvnieks — lauku sētas govs.

Kāpēc cilvēks dod upes vārdu mopēdam vai mēbeļu komplektam?

Valodnieciski un psiholoģiski tā ir sakrāla vārda sekularizācija jeb pieradināšana. Upe simbolizē kaut ko plūstošu, dzīvu, skaistu un nacionāli tuvu. Piešķirot šo nosaukumu sadzīviskiem priekšmetiem, cilvēks mēģina iepludināt daļiņu no šī cēliena un pazīstamā mājīgumā savā ikdienā. Mopēds Gauja nes solījumu par brīvību un kustību uz priekšu. Mēbeļu komplekts Gauja dod siltumu un stabilitāti dzīvojamā istabā. Govs Gauja nes mieru un devīgumu. Tas ir veids, kā caur vienu vārdu savienot ikdienišķo ar episko, nepazaudējot piederības sajūtu.

Un tieši šeit parādās fotogrāfijas un vārda korelācija.

Fotogrāfija funkcionē tieši tāpat kā šis nosaukumu došanas akts. Kad fotogrāfs pavērs kameru pret visvienkāršāko objektu — koka krēslu, vecu mopēdu, virtuves galdu vai miglainu plāvu —, viņš atņem šim objektam tā pliko funkcionālumu un ieliek tajā koncepciju.

Attēls pati par sevi ir kā nosaukums Gauja:

- Semantiskā ietilpība: Kā vārds Gauja spēj apzīmēt gan tekošu ūdeni, gan metāla rāmi uz diviem riteniem, tāpat fotogrāfijas kadrs spēj saturēt stāstu par kaut ko daudz lielāku nekā tikai fiksēto priekšmetu.
- Kolektīvā uztvere: Ieraugot attēlu ar vecu mēbeļu sekciju vai mopēdu, skatītāja atmiņā "ieslēdzas" visa tā pati sajūtu pasaule, ko rada vārds Gauja — nedaudz nostalgijas, nedaudz siltuma, nedaudz Latvijas ziemas miera.
- Universālais semantiskais tilts: Bilde var attēlot jebko, bet, nosaucot to par Gauju, sērija iegūst nozīmju tīklu. Fotogrāfija fiksē šos daudzslāņainos "Gaujas" veidolus un parāda, kā viens jēdziens ir izkaisīts mūsu vizuālajā vidē.

Šī foto burtnīca ir pētījums par to, kā viens vārds vai viens skatiens spēj apvienot pilnīgi atšķirīgas pasaules. Tā ir spēle starp to, ko mēs redzam, un to, ko mēs tajā izlasām. Ziemas klusumā, kad pati upe stāv zem ledus, tās vārds turpina dzīvot sadzīvē, lietās un mūsu atmiņu kadrus.

Gauja. No straumes līdz nosaukumam

Valodā pastāv savdabīgs fenomens: atliek kādam vārdam ieausties tautas zemapziņā, kad tas pārstāj piederēt tikai savam sākotnējam saimniekam. Vārds Gauja vispirms ir upe — viena no Latvijas atpazīstamākajām artērijām, kas caurvij ainavu, vēsturi un teikas. Taču ar laiku šis vārds ir izkāpis no savas gultnes un kļuvis par kultūras koda marķieri, ko cilvēki piešķir visaptverošam lietu spektram.

Tā rodas absurda, bet pašsaprotamā ikdienas sintakse:

- Gauja kā upe un ainava.
- Gauja kā satikšanās vieta un kafejnīca.
- Gauja kā sekcija dzīvojamās istabas mēbeļu komplektā.
- Gauja kā leģendārs Mopēdu rūpnīcas transportlīdzeklis (Rīga-1).
- Gauja kā mājdzīvnieks — lauku sētas govs.

Valodnieciski un psiholoģiski tā ir sakrāla vārda sekularizācija — mēģinājums ienest kaut ko cēlu, plūstošu un nacionāli tuvu savā ikdienišķajā mājīgumā. Mopēds nes solījumu par brīvību, mēbele dod siltumu, govs — mieru un devīgumu.

Vizuālā korelācija: Kameras objekts un nosaukuma svars

Fotogrāfija pēc savas būtības darbojas precīzi tāpat kā šis nosaukumu došanas akts. Kad fotogrāfs pavērs kameru pret objektu, viņš atņem tam pliko funkcionālumu un aizstāj to ar koncepciju.

Vizuālajā valodā vārds Gauja kļūst par semantisku filtru:

- Formas un faktūras paralēles (Formas atbalss): Fotogrāfa acij upe nav tikai ūdens. Tā ir līnija un faktūra. Ziemā aizsalušas Gaujas krāces loks fotogrāfijā vizuāli sasaucas ar mopēda Gauja izliekto stūri vai degvielas tvertnes siluetu. Koka mēbeļu sekcijas gadskārtu raksts uzņem to pašu ritmu, ko upes krasta meža līnija sniegā. Kadrs fiksē nevis pašu priekšmetu, bet gan tā formas radniecību ar nosaukumu.
- Gaisma, kas savieno atšķirīgo: Fotogrāfija spēj vienādot materiālus. Ziemas gaisma — vēsā, izklidētā un monotoni pilnā — padara ledus gabalu upē, apmetuma plaisu kafejnīcas sienā un hromētu mopēda detaļu par vienas vizuālās pasaules sastāvdaļām. Nosaucot šo attēlu sēriju par Gauju, fotogrāfs nedokumentē lietas — viņš dokumentē sajūtu stāvokli.
- Nozīmes piešķiršana ar kadrējumu: Līdzīgi kā cilvēks iedod govij vai mēbelei upes vārdu, fotogrāfs ar kadrējumu "iedod" ikdienišķajam mākslas darba statusu. Tuvplānā nofotografēts veca mēbeļu komplekta stūris vai govs muguras līnija ziemas plavā zaudē savu sadzīvisko kontekstu un kļūst par abstraktu tēlu. Attēls var būt jebkas, bet, ielikts šajā kontekstā, tas kļūst par Gauju.

Ziemas optika

Ziemā šis fenomens kļūst īpaši izteikts. Ziemā pasaule tiek atbrīvota no liekajiem trokšņiem un krāsām — paliek tikai kontūras, ēnas un struktūra. Pati upe zem ledus un sniega sekluma kļūst klusa, un tās tēls pārvietojas uz telpām: uz siltu kafejnīcu, uz dzīvojamo istabu pie koka sekcijas, uz šķūnīti, kur stāv apsnidzis mopēds.

Šī foto burtnīca ir vizuāls pētījums par to, kā viens vārds un viens kameras slēdža klikšķis spēj apvienot pilnīgi atšķirīgas materiālās pasaules. Tā ir spēle starp to, ko mēs redzam kadra ietvarā, un to, kādus priekšstatus mūsos atmodina viens vienīgs vārds.

Idejas vizuālās sērijas kārtošanai (izdevuma dizainam):

1. Radikāla konfrontācija starp redzamo un izlasāmo

Kad attēls un tā nosaukums sakrīt (upe = Gauja), fotogrāfija ir dokumentāla. Kad nosaukums ir absolūti neatbilstošs, fotogrāfija kļūst konceptuāla.

Skatītājam rodas kognitīvā dissonance: acs redz vienu (piemēram, betona sienu), bet prāts izlasa ko citu (Gauja). Šī neatbilstība spiež skatītāju apstāties un meklēt slēpto saikni: „Kāpēc tas ir nosaukts par Gauju? Vai tā ir metafora? Vai tā ir ironija? Vai es kaut ko palaīzu garām?”

2. Vārda „Gauja” pārvēršana par tīru sajūtu / garastāvokli

Neatbilstošs objekts atņem vārdam Gauja tā fizisko nozīmi (upe, priekšmets) un padara to par noskaņas vārdu. Ja jūs nofotografējat tukšu, aukstu, atsvešinātu betona stūri un nosaucat to par Gauju, vārds vairs nenozīmē dabu vai nostalgiju. Tas kļūst par ironisku komentāru par atsvešinātību, par zaudētu idealizēto „latviskumu” vai par tukšumu. Nosaukums kļūst par objektīvu filtru — skatītājs mēģina saskatīt Gaujas mieru, plūdumu vai vientulību pat visabstraktākajā vai nepiemērotākajā objektā.

3. Autors no fotogrāfa pārtop par „nozīmju piešķirēju” (autoritātes spēle)

Šeit parādās spēle ar varu. Šis gājienš parāda, ka autora skatiens un dotais nosaukums spēj izmainīt objekta nozīmi. Tas ir līdzīgi tam, kā savulaik Marsels Dišāns paņēma parastu pisuāru, nosauca to par „Strūklaku” un ielika muzejā. Ja autors nofotografē vecu riepu vai pelku un nosauc to par Gauju, viņš pasaka: „Šī ir MĀNAS pasaules Gauja. Es nosaku, kas šeit ir upe.”

4. Vizuālā ironija un Mīta dekonstrukcija

Latviešu kultūrā Gauja ir stipri idealizēts, gandrīz vai svēts nacionālais mīts (ainava, dziesmas, romantika). Ja autors ar šo vārdu apvelta kaut ko neglītu, plastmasīgu, salauztu vai ikdienišķi absurdu, viņš dekonstruē šo mītu. Tā ir veselīga deviņa ironijas: parādīt, ka mūsu mēģinājumi visur iepludināt „savējo”, mājīgo un nacionālo reizēm kļūst absurdi un mākslīgi.

Tā dod, tā ņem. Tā aiziet un atnāk. Atnes un aiznes. Labo, ne tik labo, dažādus laikus. Vienmēr veca un jauna. Vienmēr tā pati, vienmēr mainīga. Gauja un tās ļaudis. Kustīgi, plūstoši, vienmēr saistīti. Viss laiks vienuviet. Dieva pasaulīt!

“Gaujas pils”

Ziemas mierā pie aizsalušās Gaujas slejas pils ar torņiem, balkoniem un ambiciozu siluetu, kas vērsts pret debesīm. No tāluma tā varētu šķist romantiska viduslaiku fantāzija, taču tuvāk raugoties jūtams cits laikmets-laiks, kad drosmīgas ieceres, plašs vēriens un brīvā tirgus romantika satikās īpaši radošā arhitektūrā.

Kad Gauja aizsalusi,
Arī jūra klusē ...

Tā tikai liekas.
Dzīlēs straume plūst.
Un, gaidot pavasari,
Saule koku zaros
Tikai maz' u' liet,
Kā ziemā spīd.

Kāds klusums!
Ziemai nav kur steigties.
Drīz pavasaris
Vasaru sauks līdz.

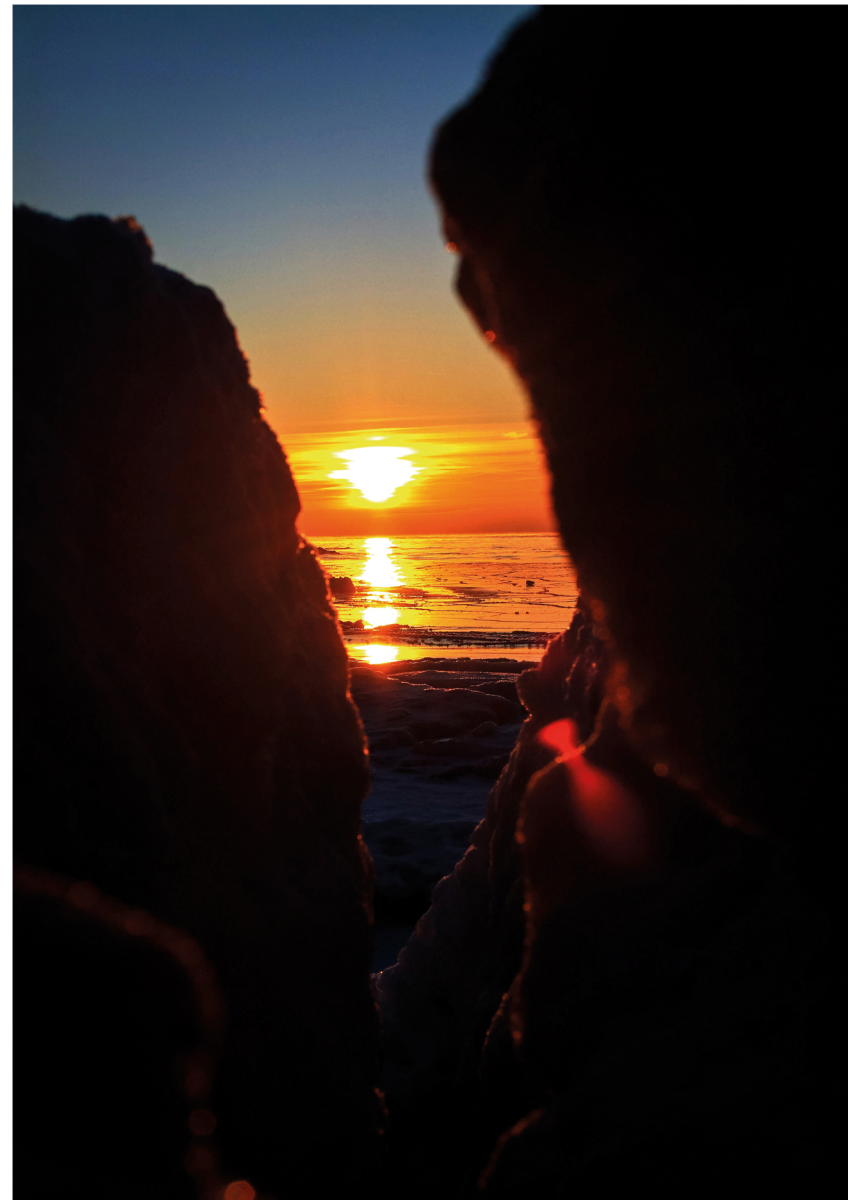
Vēl rīt
Ledus par straumi
nedomās.

Un tad ...

Drīz varēs teikt:

Kas tad tas?!
Skaidra debess,
Zila jūra,
Pūpolītis,
Kažociņu atmetis,
Ceļas augšā jau
no lielā miega ...
Pavasaris,
Jaukais pavasaris
klāt.

Un brīvā straumē varēs
Gauja,
Jūra plūst.

Starp ledus malām saule krīt,
Uguns ceļu jūrā zīmē.
Klusums elpu maigi tvīk,
Un vakars sirdi siltu turpina līmēt. Starp ledus malām saule krīt,
Uguns ceļu jūrā zīmē.
Klusums elpu maigi tvīk,
Un vakars sirdi siltu turpina līmēt.

Gauja – kā šķirba ziņojumu dēlī.
 Krasti ierobežo, straume. Stāvi krasti... straube plosīša, lēzeni plūdi un plavas, ledus ar zivīm
 siena gubā – uz jūru aizpeld pirtiņa. Kur vectēvs?
 Ar katru gadu un stundu ziņojumi tiek noplēsti... nav aktuāli vai bīstami... kā straube. Izgrauzsts
 krasts kā kniede ar ko bija piesprausta ziņa, liecinieks mēms ar izrautu mēli, kuras papīra
 nedzīstošā plēsuma rētas mēģina runāt.
 Ziņkāra acs redz caur šķirbu – Gauju.

“Es negribu uz Gauju”

"Lūdzu... Gaujas ūdens ar espresso."

Koncepcija:
Glāzē ir ūdens — Gaujas ūdens, tīrs un dzerams. Espresso ir tikai fons. Muhina reiz nosargāja Brīvības pieminekli no demontāžas. Šodien jautājums ir par Gauju — vienīgo lielo upi, kas tek tikai Latvijā. Vai gaidīsim glābēju, vai uzņemsimies atbildību paši?
Tehniskais izpildījums: Canon. Pseidonims Andrito (arī fotogrāfija)
Ar cieņu,
Andris Veinbergs

Gauja, Gauja, tu dziesmās apdziedātā upe. Gaujas plostnieki, šodien romantika, veikli vīri ar dabīgi uztrenētiem bicepsiem. Gaujas laivinieki, zivtiņas un kas zin, varbūt kādu nāriņu krastā izcēla lēni slīdot Gaujas rāmajos ūdeņos pa tās romantiskajiem līčiem ievziedu laikā. Saudzēsim un baudīsim šo Gaujas bagātīgo skaistumu, kas grezno mūsu mīļo zemi Latvijā.

"Jaunā Gauja"

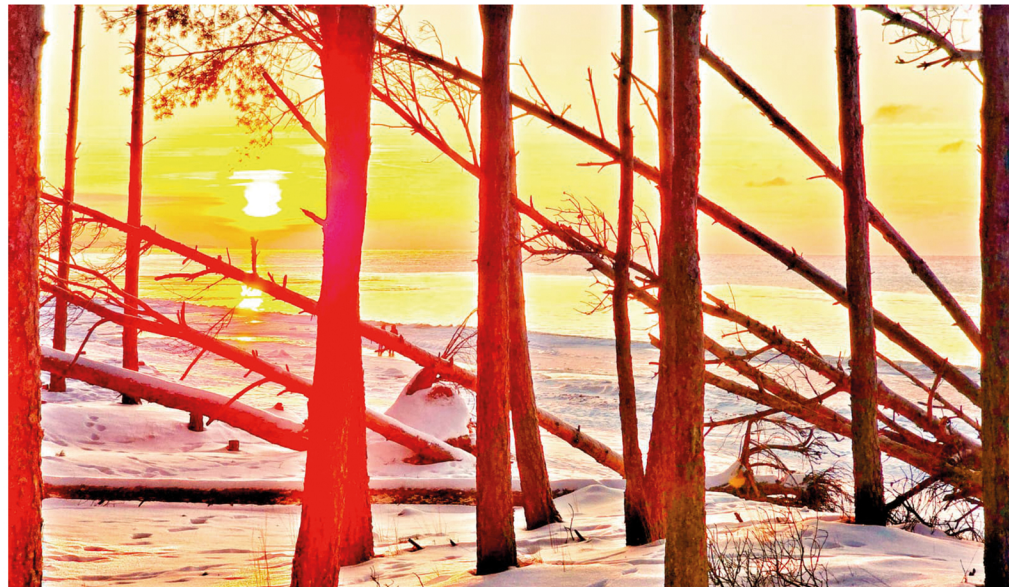
Tā bija sajūta, nevis atmiņa, kaut kas, kas pieder abiem un nevienam. Viņa iznira no sevis pamazām, kā iznirst no kaut kā sen aizmirsta, kurā esi iemīlējies, jo tā ir vienīgā lieta, kas Tevi vēl piepilda. Ap viņu viss bija sadalījies sīkās, apaļās vienībās, katra ar savu svaru, savu klusumu, it kā pati sabrukšana būtu apguvusi žēlastību. Katra no tām nesa kādreizējo veselumu sevī kā ģerbonis uz vairoga, kas pieder karotājam, kurš vairs nekar.

Un tieši tajā, kas bija noticis bez viņas piekrišanas, slēpās kaut kas, ko piekrišana nekad nebūtu jāvusi. Saulei slīdot pār horizontu ar to vienaldzīgo, seno gaismu, kurai nebija vārda tam, ko tā redzēja, apzeltot visu izjukušo un palikušo, zaudēto un klātesošo, ar to maigumu, kāds piemīt tikai lietām, kas pastāv daudz ilgāk par mūsu laiku.

Kā palīdzēt Gaujai?

Liec upē akmeni!

Vairāk lasi: <https://gaujasfonds.lv/ka-palidzet-gaujai/>

“Vakara gaisma vai rīta ausma!”

Attēls runā par brīdī, kad viss mainās ...

Lai arī debesis deg saulriets, gaisma atgādina rītausmu – it kā pasaule šaubītos, vai šis ir noslēgums vai sākums. Šī gaismas divdabība rada klusu spriedzi: beigas un sākums šeit saplūst vienā elpā.

Fotogrāfijas vēstījums ir par jaunu sākumu, kas dzimst tieši pārmaiņu brīdī. Ne viss izturēs, ne viss paliks tāds kā bijis. Taču tieši šajā trauslajā līdzsvarā, rodas iespēja jaunai notikšanai.

Jūras krasts kļūst par pārmaiņu telpu...

Krāsa vairs nav tikai gaisma. Tā ir uztveres maiņa!

Vakars, kas izskatās pēc rīta, atgādina – katras beigas sevī nes apslēptu rītausmu.

Autors: Ginta Šmite

Vieta: Carnikavas jūrmala

Laiks: 31.01.2026

Gaisa temperatūra : - 18°

fotogrāfs Raimonds Klopovs 55

Augusts Bīlenšteins pirmais izteica domu, ka Gaujas nosaukums latviešu valodā cēlies no līvu valodas keiuv vai igaunu: kōiv, kas nozīmē "bērzs", t.i. "Bērzu upe".

fotogrāfs Raimonds Klopovs 55

Kā šo domu ieaust foto burtnīcas tekstā?

Šo ideju var formulēt kā teksta kulmināciju vai atsevišķu rindkopu:

„Kas notiek brīdī, kad vārds Gauja tiek piešķirts kaut kam pavisam neatbilstošam?

Kad fotogrāfs ar šo vārdu apzīmē objektu, kam nav nekādas saiknes ar upes gultni, vēsturi vai oficiālajiem ražojumiem, kadrēšanas akts kļūst par provokāciju. Attēls un vārds nonāk konfliktā. Gauja pārstāj būt ģeogrāfija vai sadzīves priekšmets — tā kļūst par subjektīvu stāvokli, iedomātu telpu vai pat ironiju.

Šāda apzināta neatbilstība atsedz fotogrāfijas spēku: spēju paņemt vissvešāko vai visparastāko lietu un caur vienu pašu nosaukumu piespiest skatītāju tajā meklēt nacionālo kodu, atmiņu vai plūdumu. Vārds kļūst par rāmi, kurā autors var iesprostot jebko.”

Šāds pagrieziena foto burtnīcai iedotu ļoti spēcīgu, mūsdienīgu un konceptuālu šķautni!

Kurš no latviešu māksliniekiem visvairāk un veiksmīgāk ir attēlojis upi Gauja

Latviešu mākslas vēsturē ikoniskākais un akadēmiski nozīmīgākais Gaujas attēlotājs ir Jūlijs Feders (1838–1909), kurš tiek uzskatīts par latviešu realistikās ainavu glezniecības pamatlicēju.

Federa šedevrs „Gaujas leja” (1891) ir viens no spilgtākajiem nacionālās ainavas kanoniem. Tajā viņš ar meistarīgu vērīenu un akadēmisku precizitāti iemūžināja Siguldas un Turaidas apkārtnes plašumu, padarot tieši Gaujas senleju par latviskās ainavas un dabas skaistuma simbolu.

Papildus Federam ir vēl vairāki ievērojami latviešu meistari, kuriem Gauja ir bijusi būtisks iedvesmas avots dažādos laikmetos:

Jānis Rozentāls — savos Siguldas perioda darbos un studijās bieži tēlojis Gaujas krastus, iepludinot tajos impresionisma gaismēnas un pavasara/vasaras noskaņas.

Jānis Kuga — 20. gadsimta sākuma gleznotājs un scenogrāfs, kurš radījis vairākas pamatīgas, monumentālas un teiksmainas Gaujas ainavas (piemēram, „Gaujas līcis”), piešķirot upei teju mītisku dimensiju.

Eduards Kalniņš un Aleksandrs Zviedris — vēlākos gados tēlojuši Gauju dažādos gadalaikos, uzsverot tās plūdumu, straumi un upei raksturīgās smilšakmens klintis (Ieriķu, Līgatnes un Cēsu pusē).

Voldemārs Vimba — starpkaru periodā gleznojis tieši Gaujas lejasteci un Carnikavas pusi, kur upe satiekas ar jūru.

Ja raugās caur foto burtnīcas koncepciju, tieši Jūlijs Feders bija tas, kurš pirmais un visplašāk definēja „Gaujas tēlu” tautas apziņā kā monumentālu, episku ainavu, no kuras vēlāk atzarojās visi pārējie sadzīviskie un kultūras nosaukumi. Vai vēlies uzzināt, kā Federa glezniecības paņēmienus (panorāmu, dziļumu) salīdzināt ar fotogrāfiju?

Jūlija Federa pieeja ainavai 19. gadsimta beigās un mūsdienu fotogrāfiskā domāšana saskaras pārsteidzoši daudzos punktos. Lai gan tehnika ir atšķirīga (eļļa un audekls pret gaismjutīgu sensoru vai filmu), kadrēšanas un telpas būvēšanas loģika paliek nemainīga.

Tālāk ir apkopots, kā Federa akadēmisko glezniecību var tieši korelēt ar fotogrāfiju un kā šo paralēli ierakstīt foto burtnīcas konceptā.

1. Augstais skatupunkts un „Panorāmas kadsrs” (The High Angle / Drone Perspective)

Feders darbam „Gaujas leja” neizvēlējās stāvēt upes krastā ūdens līmenī. Viņš uzkāpa kalnā (Ķeizarskoda vai Turaidas pusē), lai iegūtu putna lidojuma perspektīvu.

Glezniecībā: Tas ļāva parādīt upes lokus, senlejas vērīenu un tāluma miglu, padarot ainavu par episku un monumentālu vēstījumu.

Fotogrāfijā: Mūsdienu fotogrāfijā to panāk ar platlēnķa optiku, aerofotogrāfiju (droniem) vai apzinātu punkta izvēli no pakalna. Foto burtnīcā šāds “Federa kadsrs” kalpo kā visaptverošs meklējums — mēģinājums ietvert visu jēdzienu Gauja vienā lielā, monumentālā ainavā, pirms kamera tiek pietuvināta sadzīves detaļām.

2. Trīs plānu uzbūve (Foreground, Midground, Background)

Feders izmantoja klasisko akadēmisko kompozīciju, ko fotogrāfi izmanto joprojām:

Priekšplāns (Foreground): Koki, zāle, smilšakmens atsegumi — fiksēti ar visaugstāko detalizāciju.

Vidējais plāns (Midground): Paša Gauja — gaismas un ūdens atspulga josla, kas atdala priekšu no aizmugures un “velk” skatītāja aci dziļumā.

Fons (Background): Apvāršņa līnija, mežu masīvi un pustoģu migla.

Saīkne ar fotogrāfiju: Tā ir spēle ar lauka dziļumu (Depth of Field). Fotogrāfs var izvēlēties — vai nu atstāt visu asu (kā Feders), vai apzināti aizmīgot fonu vai priekšplānu, noņemot ainavai reālismu un padarot to abstraktāku.

3. Dokumentālisms pret idealizāciju

Feders bija reālists — viņš ļoti precīzi studēja ģeoloģiju, kokus un gaismu. Taču tajā pašā laikā viņš radīja idealizētu tēlu. Viņa Gauja ir tīra, varena un neskarta.

Foto burtnīcas konflikts: Fotogrāfijai piemīt spēja atsegt “reālo”. Ja Feders uzgleznoja ideālo Gauju, fotogrāfs ar kameru var fiksēt to pašu Federa skatupunktu šodien — ar elektrības stabiem, ceļa zīmēm vai uzcelsm mājām krastā. Vai arī atrast Gauju plastmasas atkritumu tvertnē pie upes. Tā ir spēcīga konfrontācija starp 19. gadsimta romantisko mītu un 21. gadsimta dokumentālo realitāti.

Kā to iestrādāt foto burtnīcas tekstā?

Šo salīdzinājumu var noformulēt kā tiltu starp glezniecības vēsturi un kameras aci:

„No Federa otiņas līdz kameras slēdzim

Kad Jūlijs Feders 1891. gadā uzkāpa virs Gaujas senlejas un uzgleznoja tās plašumu, viņš radīja ne tikai ainavu — viņš nofiksēja kanonu. Viņa izvēlētais augstais skatupunkts, dziļais horizonts un trīs plānu kompozīcija kļuva par veidu, kā mēs kolektīvi iemācījāmies redzēt Gauju: kā kaut ko lielu, taisnīgu un bezgalīgu.

Mūsdienu fotogrāfija strādā ar to pašu telpas loģiku, taču maina noteikumus. Kur Feders meklēja monumentālo un idealizēto, fotogrāfa objekts šodien var būt gan tā pati plašā panorāma ziemas sasalumā, gan tuvplānā fiksēta rūšējuma faktūra uz mopēda Gauja rāmja.

Foto kadrējums atkārtο glezniecības meklējumus — tas ir mēģinājums sadalīt pasauli priekšplānā un fonā, atrast gaismu un piešķirt parastai vietai simbola svaru. Mainās tikai materiāls, bet skatiens paliek tas pats.”

Ja raugās uz fotogrāfiem, kuru mantojumā ir projektos upe Gauja ieņem centālu vai leģendāru vietu, izceļas daži autori no dažādiem fotogrāfijas laikmetiem un žanriem:

Atis Leviņš — Gaujas dokumentētājs un leģendārais plostnieku cikls

Ja runājam par fotogrāfu, kurš ar Gauju saistās visspilgtāk un konsekventāk sociālajā/dokumentālajā fotogrāfijā, tas ir Atis Leviņš.

Viņa slavenākais darbs ir ilgstošā fotostāstu un dokumentālo kadru sērija par Gaujas plostniekiem. Viņš gadiem ilgi fiksēja cilvēkus, kas strādāja uz upes, upes dabu, plostu braukšanu un dzīvi gar krastiem.

Leviņa fotogrāfijās Gauja nav tikai skats — tā ir darba vide, skaudra un reizē poētiska ikdiena.

Gunārs Binde un Egons Spuris — Klasiskā melnbaltā un tonālā ainava

Latvijas fotomākslas klasiķiem Gauja un tās apkārtnē (īpaši Valmieras, Cēsu un Siguldas posmi) kalpoja par poligону gaismas, formas un noskaņas meklējumiem.

Egons Spuris un Gunārs Binde 1960.–1980. gados bieži fiksēja Gaujas senlejas miglas, rītus, kailos kokus ziemā un pavasara palus. Atšķirībā no ainavistiem-atklātņu autoriem, viņi Gauju attēloja grafiski, izceļot tekstūras, ledus, ūdens atspulgos un eksistenciālu vientulību.

Māris Maskalāns — Mūsdienu dokumentālais skatiens (Cilvēks un upe)

Kinooperators un fotogrāfs Māris Maskalāns izveidoja apjomīgu un atzinību guvušu fotoprojektu un grāmatu „Cilvēki un upe”, kuras pamatā ir tieši dzīve gar Gauju.

Viņa pieeja ir antropoloģiska: viņš fotogrāfēja nevis vispārīgu dabu, bet gan cilvēkus, kas dzīvo tiešā Gaujas tuvumā no tās iztekas līdz pat ietekai jūrā. Tā ir ļoti klusa, atkailināta un patiesa Gaujas baseina portretēšana.

Māris Locs u.c. — Klasiskās dabas un tūrisma ainavas meistari

Ja meklējat tīro dabas fotogrāfiju (panorāmas, smilšakmens ieži, gadalaiku maiņa un meži), visvairāk un visaptverošāk Gaujas Nacionālā parka teritoriju gadu desmitiem ir fotografējuši dabas un ainavu fotogrāfi (piemēram, Māris Locs, Andris Eglītis u.c.). Viņu darbi veidojuši to vizuālo tēlu, ko mēs redzam grāmatās, kalendāros un ceļvežos.

Kā tas sasauca ar tavu foto burtnīcu?

Pārējie autori Gauju ir uztvēruši tieši — kā upi, ainavu vai vidi ap to.

Tavas foto burtnīcas koncepcijai šī vēsture ir lielisks fons:

"Ja tādi meistari kā Atis Leviņš vai Māris Maskalāns pētīja pašu upi un cilvēkus pie tās, tad šis izdevums sper soli tālāk — tas meklē Gauju tur, kur pašas upes fiziski nav: mēbelēs, transportlīdzekļos, kafējnīcu nosaukumos un nejaušos ikdienas kados.”

Plakāta dizains Jānis Krivāns

Tur apakšā ir Gauja.

Sena un jauna vienlaikus.

Nemainīga sena savā tecējumā un neatkārtojama jauna katrā atvarā, atstraumē un ūdens lāsē.

Kad upi klāj ledus, šķiet, ka tā ir sastingusi, gandrīz vai mirusi. Bet tā ir kārtējā ilūzija. Ledus ir maska, kuru upe sev uzlikusi, lai paslēptos no cilvēku ziņkārīgajiem skatieniem. Un tur apakšā nekas nav apstājies. Tur viss tek, burbuļo, velās un kustās. Gauja nevar apstāties.

Un tā arī neapstājas, ne zem, ne virs ledus, kur tagad ūdens vietā redzami plūst cilvēku pēdas sniegā.

Tas ir jauns ceļš, kas vienlaikus ir gan svaigs, gan jau iestaigāts; gan nesen radies, gan mūžīgs savā formā. Pēdu nospiedumi uz takas ir dažādi – dažas līnijas ir skaidras un noteiktas, citas jau izplūdušas, pārklātas ar jaunu sniega kārtu vai citu cilvēku gaitām. Tas atspoguļo cilvēku dzīves mainību un senumu, to, kā mūsu ceļi krustojas un saplūst. Mēs nekad neejam pilnīgi vieni – pat tad, ja fiziski esam vieni, mūsu priekšā jau kāds ir gājis un aiz mums kāds ies. Ceļš ir kopīgs, bet pieredze – katram sava.

Dullais Dauka" autors ir Sudrabu Edžus, un tās galvenais tēls ir vienkārši Dauka.

Sudrabu Edžus pats ir cēlies no piebaldzēniem, kur Gauja sākas un vijas cauri visai Vidzemei. Tāpēc nav brīnums, ka, lasot par Daukas mājiņu upei blakus un ceļu uz jūru, prātā dabiski uzzīmējas tieši Gauja un tās ieteka.

Kas fotogrāfiem kopīgs ar Dullu Dauku?

Mūžīgie meklējumi: Dullais Dauka gribēja zināt, kas ir aiz horizonta; fotogrāfs nemitīgi meklē to vienu, ideālo kadru, gaismu vai leņķi, ko vēl nav ieraudzījis.

Nepagurstoša ziņkāre: Abus dzen uz priekšu vēlme saprastt pasauli sev apkārt, nevis vienkārši pieņemt lietas tādas, kādas tās izskatās virspusē.

Gatavība ziedoties un riskēt: Dauka bija gatavs iet uz ledus gabala, lai redzētu tālāk. Fotogrāfi bieži riskē lai atrastu īsto mirkli.

Lielā "Kāpēc?" meklēšana: Gan Dauka, gan fotogrāfs cenšas izprast kādu dziļāku patiesību vai sajūtu, ko ikdienā mēs nepamanām.

Kopā ar MI

"Kur Gauja sastop jūru"

Tur, kur upe beidzas un sākas bezgalība, cilvēks kļūst mazs. Starp ledu un klusumu, starp kustību un apstāšanos, viņš guļ kā robežzīme starp diviem ūdeņiem. Laiks šeit zaudē virzienu, skaņas noslāpst, un pati upe it kā apstājas uz mirkli, pirms izšķīst plašumā — un paliek tikai elpa — auksta, mierīga, gandrīz bez svara. Te sākums un beigas vairs nav atšķirami, ir vien klātbūtne.

"Horizonts"

Horizonts (grieķu: ορίζων, orizon — 'norobežojošs') jeb apvārsnis ir vizuāli šķietama līnija, kur it kā debesis satiek Zemi. Horizonts norobežo novērotājam redzamo Zemes daļu. Atrodoties vienā līmenī ar horizonta līmeni, cilvēks var saskatīt priekšmetus un dabu aptuveni 5 km attālumā. Tiklīdz pakāpjas augstāk, piemēram, pakalnā, tornī, uz ēkas jumta un tā tālāk, tad ir iespējams saskatīt priekšmetus daudz tālāk. Skaties tālāk!

Autors: Ainars Galindoms
(Ikšķile)

Vieta: Carnikava, Gaujas
ieteka jūrā

Laiks : 31.01.2026 Saulriets

Gauja nepārtraukti top savādāka.

Tāpat kā citās upēs, tās dzidrums, līkumi un straume ir mainīgi.

Dažas izmaiņas plašā pasaules vēstures mērogā šķiet zibenīgas, bet citas ilgst desmitgadēm, simtgadēm, tūkstošgadēm — tik ilgi, ka pat viens cilvēks nespēj šīs izmaiņas aptvert.

Analizējot, vērojot un pētot kaut vienu un to pašu vietu upes krastā, tā dzīvo un pārveidojas bez apstājas. Pat detaļas, kas ar neapbrūptu aci šķiet nemainīgas un kuras daži, iespējams, aplūko kopš bērnības, ik dienu paliek mazliet savādākas. Tas notiek pats no sevis — pasaule virzās, dzīve plūst, un Gaujas daļa tajā ir tāda pati kā jebkurai citai upei — mainīga.

Vējgāzes siļmās Gaujas krastos

Plenērā piedalījās:

Aivars Liepiņš – fotogrāfs
Aivars Siliņš – fotogrāfs
Daina Matīsa – dizainere
Dacīte Beķere – eksperts LU
Inese Grizāne
Zaiga Šteina
Andris Apšenieks – IT
Igoris Rostikovs – fotogrāfs
Uldis Banga – uzņēmējs
Ēriks Biters – fotogrāfs
Ilze Roķe – filmu industrija
Ilmārs Roķis – TV operators
Vīneta Caune – SGM
Inta Silanža – SGM
Dace Sprindžuka
Raimonds Klopovs – radošā persona

Edgars Caune
Ginta Šmite – dizainere
Andrejs Binders – saimniecības vadītājs
Dace Gaile – pedagogs
Aivars Borovkovs – brīvs pilsonis
Jānis Kopštāls – mācītājs
Andris Veinbergs – būvuzņēmējs akustīķis
Kristiāns Kuzmins – IT
Liene Johansone Kuzmina – RVKM direktore
Ainars Galīndoms – fotogrāfs
Elizabete Zvonkoviča – fotogrāfe
Irēna Nikkinena – pensionāre
Tija Auziņa

Visvaldis Asaris – dizainers
Laura Lazdāne – CNCprojekta vadītāja
Olga Rinkus – CNC vadītāja
Gunita Bethere – video operatore
Marija Banga – pašnodarbināta
Natālija Lāce – arhiviste
Elta Pētersone – vēsturniece
Inta Zeltiņa – ekonomiste
Lolita Kalniņa – māksliniece
Harijs Zemītis – vectētiņš
Daiga Jamonte – LFM muzejniece
Ingūna Roze
Ojārs Jansons – fotogrāfs

Salikums - Aivars Siliņš Druka - IBserviss

ISBN 978-9934-38-776-0
UDK 77
Ja606